

Özdemirci, Fahrettin. "Kamu Yönetimini Yeniden Yapılandırma Çalışmaları ve Arşivler Açısından Bir Değerlendirme", **Türk Kütüphaneciliği**, 18: 3 (2004), 310-319.

("Kamu Yönetimini Yeniden Yapılandırma Çalışmaları ve Arşivler Açısından Bir Değerlendirme", Yeniden Yapılanma ve Toplumsal Bütünleşme: 40. Kütüphane Haftası Programı, 30 Mart- 04 Nisan 2004 : Ankara. /Düzl. Türk Kütüphaneciler Derneği, 2004. İçinde, "Yeniden Yapılanma ve Arşivler" Panelinde sunulan Bildiri (31 Mart 2004, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü)

Kamu Yönetimini Yeniden Yapılandırma Çalışmaları ve Arşivler Açısından Bir Değerlendirme

Yrd.Doç.Dr. Fahrettin Özdemirci

Giriş

Ülkemizde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması 1950'lerden beri çeşitli dönemlerde dile getirilmiş ve sürekli olarak gündemde tutulmuştur. Parti ve hükümet programlarının, seçim bildirgelerinin, beş yıllık kalkınma planlarının vazgeçilmez konusu olmuştur. Son hazırlanan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın da konusu içinde önemli bir yer tutmuştur. Bu durum hiç kuşkusuz ki kamu yönetiminin ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmasına bağlanabilir.

Bakanlar Kurulu'nun "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar" ı incelendiğinde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin şu hususlara yer verdiği görülmektedir:

"Kamu Yönetimi Temel Kanunu: Kamu hizmetlerinin etkin, şeffaf ve katılımcı bir şekilde sunulması için gerekli yasal ve kurumsal ortamın oluşturulmasına dönük olarak kapsamlı bir kamu yönetimi reformu gerçekleştirilecektir. İlk aşamada, kamu yönetiminde uyulacak temel ilkeleri ortaya koyan ve özellikle merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve kaynak dağılımını netleştiren bir çerçeve kanun çıkarılacaktır. İkinci aşamada, Devlette Genel Kurumsal Gözden Geçirme çalışmalarının sağlayacağı veriler de değerlendirilerek ilgili bütün kamu kurum ve kuruluşlarının kuruluş kanunları gözden geçirilecektir. Yapılacak olan yerel yönetim reformunun mali disiplini bozmaması için gereken tedbirler alınacaktır.

.....

Sonuç olarak, etkin ve verimli bir şekilde uygulanması için gerekli idari kapasitenin oluşturulmasında kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çok önemlidir. Kamu yönetimi reform tasarısı temel prensipler çerçevesinde bu hedefe hizmet etmektedir." (Avrupa Birliği....., 2003).

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması konusundaki son girişimler de aynı gerekçelere dayanmakla birlikte Avrupa Birliği uyum çalışmaları da bunda itici bir güç olmuştur. Bu bağlamda “**Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun (Tasarısı)**” yasallaşma sürecine girmiş ve tamamlanmak üzeredir.

Kamu Yönetim Uzmanları Arşivleri Nasıl Algılıyor ve Değerlendiriyor?

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çalışmaları değerlendirildiğinde, arşivlere bakışta bir eksiklik göze çarpmaktadır. Bunu “**kamu yönetim uzmanları arşivleri nasıl algılıyor ve değerlendiriyor?**” sorusuna cevap arayarak değerlendirecek olursak;

*Arşiv kavram ve olgusunun, kamu yönetimi uzmanları tarafından hemen hemen her dönemde bilinmesine rağmen, kamu yönetiminin önemli bir parçasını oluşturan arşiv gerçeğine ve olgusuna bakışları yüzeysel kalmış ya da kamu belgeleri ve arşivler kamu yönetiminin bir parçası olarak görülememiştir. Gerek arşiv çalışmalarının kurum ve kuruluşlara sağladığı ya da sağlayacağı katkılar, gerekse arşiv uygulamalarının boyutunun değerlendirilmesi konusundaki yüzeysel bakış, kamu yönetimi uzmanlarının örgütsel yapı içinde belge ve arşiv işleri için bir birimin gerekliliği anlayışından uzak kalmalarına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak arşiv kurumları için bir vizyon belirlemede yetersiz kalınmış, arşivler gündelik sorunlar ve ayrıntılar içinde geleceğe yönelik yapılanmadan yoksun şekilde hasbelkader varlıklarını sürdürmüşlerdir.

*Diğer bir sorun arşivlerin yalnızca geçmişin kültür mirası olarak görülmesidir. Bu bakış açısı kurum ve kuruluşlarda arşiv işlemlerinin görmezlikten gelinmesinde en büyük etkendir. Oysa arşivler yalnızca geçmişin kültür mirası olarak görülemez. Arşivler öncelikle idarenin çalışmalarını gösteren ve idarenin doğal ürünleri olan belgelerle ilgili bir çalışma ve uygulama alanıdır. Arşivlerin ortaya çıkmasını zorunlu kılan birinci neden idaridir. Belgeler idari işlevlerini tamamladıktan ve uzun bir zaman sürecinden sonra kültürel amaçlar için değerlendirilirler. Kültürel neden belgelerin üretim amacı değildir. Yani bu belgeler kültürel amaçlar için üretilmezler. Bu hususun göz ardı edilerek bir ülkede arşiv olgusuna bakılırsa yanlış uygulamaların yapılması gayet doğal olacaktır.

Arşiv geleceğe dönük planlama gerektiren, bunun için şimdiden bir takım örgütlenmenin yapılmasını ve yöntemlerin uygulanmasını zorunlu kılan bir anlayışı gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında kamu yönetiminde yeniden yapılanma çalışmalarının, kamu bilgisini barındıran belgelerin şu anda ve gelecekte yönetimiyle ilgili olan arşivler açısından eksik olduğunu söyleyebiliriz.

Oysa ki kamu yönetiminde, idarenin doğal faaliyetleri sonucu ortaya çıkan, kurumun birinci elden bilgi kaynaklarını oluşturan ve önemli kurumsal bilgiyi barındıran belgelerin kurum içindeki akışından sorumlu olan bir birimin kurumun idari yapısı içindeki örgütlenmesi ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

Bu çerçevede yasallaşma süreci tamamlanmak üzere olan “*Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun (Tasarısı)*” nı inceleyerek arşivler açısından değerlendirelim.

Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun (Tasarısı)

Bu çerçevede “Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı”nı incelemek gerekmektedir. 51 maddenin yanı sıra 9 da geçici maddesi bulunan söz konusu tasarı TBMM’nde 349. sıra sayı ile gündeme alınmış ve 1. geçici maddesi dahil 49 maddesi kabul edilmiştir. 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Genel Seçimi nedeniyle Meclis çalışmalarına ara vermiştir. Yürürlük maddelerini oluşturan 50 ve 51. maddeler ile kalan 8 geçici madde muhtemelen seçimlerden sonra görüşülerek yasa tamamlanmış olacaktır. Ancak TBMM’ndeki görüşmeleri tamamlanmak üzere olan bu yasa, merkezi idarenin bir takım görevlerini yerel idarelere devretmektedir. Bu nedenle muhtemelen bu kanun, tasarıları hazır olan “*Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı (03.03.2004)*”, “*İl Özel İdareleri Kanunu Tasarısı (03.03.2004)*”, “*Belediyeler Kanunu Tasarısı (03.03.2004)*” (www.basbakanlik.gov.tr) gibi yasalarla eş zamanlı olarak sonuçlandırılacaktır.

Yasa Tasarısı’nın adı TBMM’ndeki görüşmeler sırasında “*Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun Tasarısı*” olarak değiştirilmiştir. (Meclis Tutanak Dergisi (www.tbmm.gov.tr) 25.03.2004).

Söz konusu Tasarı’nın **amacı** madde 1’de şöyle ifade edilmektedir:

“Madde 1- Bu Kanunun amacı, katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir kamu yönetiminin oluşturulması; kamu hizmetlerinin adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için merkezi idare ile mahalli idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi; merkezi idare teşkilatının yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerine ilişkin temel ilke ve esasları düzenlemektir”.

Anlaşılabacağı üzere kanun, kamu yönetiminde **yeniden bir teşkilatlanma** ve hizmetlerin görülmesinde ilişkin temel **ilke ve esasları** düzenlemeyi amaçlayarak kamu yönetiminde yeniden bir yapılanmayı hedeflemektedir.

Yani kamu yönetiminde **yeniden yapılanma** tasarının temel amaçlarından birini **oluşturmaktadır**. Bu husus **arşivlerin gerek örgütlenmesi gerekse hizmetlerini yürütmesi açısından son derece önemlidir**.

Bu temel yasanın kamu yönetimine getirmeye çalıştığı yeni yaklaşımdan çıkarılacak sonuçlar **gerek milli arşivin gerekse kamu kurum ve kuruluş arşivlerinin hangi düzeyde ve nasıl örgütlenmesi gerektiği** konusuna bize ışık tutabilir. Zaten bu yasa tasarısı temel ilkeleri vermekte olup, kurum ve kuruluşların kendi kuruluş kanunlarının çıkarılması üzerinde durmaktadır. Arşivler için henüz her şey bitmiş değildir.

Bunlar içerisinde önemli gördüğüm hususlara dikkat çekmek istiyorum:

“Madde 2- Bu Kanun, merkezi idare ile mahalli idareleri ve bunların bağlı, ilgili ve ilişkili kurum ve kuruluşlarını kapsar.” hükümleri ile kapsam yeniden yapılanmanın boyutunu göstermektedir.

Bugüne kadar merkezi yönetimin yürütmüş olduğu işlerin bir kısmının yerel idarelere devri, arşiv örgütlenmesi ve hizmetleri açısından yeni oluşumları gerektirebilir (yerel ve bölgesel arşivler gibi).

Kamu yönetiminin kuruluş ve işleyişinin temel ilkelerini veren 5. maddenin (j, k) bendleri;

*“j) Kamu hizmetlerinin **usul ve standartları belirlenerek**, hizmetten yararlananların bunları önceden bilmesi sağlanır. Kamu kurum ve kuruluşlarının üst yöneticileri, hizmetlerin bu standartlara uygun şekilde yerine getirilmesinden ve hizmetten yararlananların ihtiyacına uygunluğunu sağlamaktan sorumludur.*

*k) Kamu kurum ve kuruluşlarınca, gerçek ve tüzel kişilerden, sadece **hizmet usul ve standartlarında öngörülen bilgi ve belgeler istenebilir**. Bilgi ve **belge istemine ilişkin usul ve standartlar**; etkililiği, verimliliği ve basitleştirmeyi sağlamak amacıyla düzenli olarak gözden geçirilir.”*

Yine merkezi idarenin genel yetki ve sorumluluklarını veren 6. madde:

*a) Kamu hizmetlerine ilişkin **ulusal düzeyde genel ilke ve politikalar**, amaç ve hedefler ile **standartları** belirlemek,*

b) Kamu hizmetlerinin hukuka, belirlenen politika ve standartlara uygunluğunu izlemek, değerlendirmek ve denetlemek,

*c) Hizmetlerin verimli ve merkezi idare ile mahalli idareler arasında **koordinasyon** içerisinde yerine getirilmesini sağlamak,*

*e) Kamu hizmetlerini uygun ölçek ve nitelikte olmak üzere merkezde, gerekli durumlarda yetki genişliği ilkesi **çerçevesinde taşrada ve yurtdışında** örgütlenerek yerine getirmek”* hükümleri usul ve standartlarla ilgilidir ve yasada sürekli vurgulanan bir konudur. Bu da arşiv çalışmaları için son derece önemli olan standartlar açısından “Milli Arşive” önemli görevler yüklemektedir. Ayrıca (e) bendinde merkez idarenin taşrada örgütlenebileceği belirtilmektedir.

İşlemlerde ve hizmetlerde bütünlük esas olduğuna göre milli arşiv belge tutma ve düzenleme vb. konulardaki belge ve arşiv standartlarını belirleme görevini üstlenmek durumunda kalacaktır.

Kuşkusuz bundan önce temelde milli arşivin, özelde kamu kurum ve kuruluşlarının arşivlerinin örgütlenmesi ve kurumsal yapılarının ne olacağının ele alınmasını ve belirlenmesini gerektirir.

Merkezi idare tarafından yürütülecek görev ve hizmetleri sayan 7. maddenin (k) bendi; *“Kanunlarla münhasıran merkezi idare tarafından yerine getirilmesi öngörülen **ulusal nitelikli** veya birden çok ili kapsayan diğer görev ve hizmetler”* hükmünü içermektedir.

Ulusal nitelikli işlerden bahseden bu hüküm arşivler açısından önemlidir. Bir ülkenin arşiv işleri ulusal nitelik taşımakta mıdır? Sorusuna hemen hemen herkes ‘elbette ki, ulusal nitelik taşır’ cevabını verecektir. Zira her ülkenin bir “Milli Kütüphanesi” gibi bir de “**Milli Arşivi**” vardır ve ülkelerin bağımsızlık simgeleri arasında yer alır.

Bu da bize merkezi idare tarafından yürütülecek görev ve hizmetler arasında arşiv çalışmalarının olması gerektiği sonucuna götürecektir.

Bakanlıklar ile Bağlı ve İlgili Kuruluşların Teşkilatlanmasına ilişkin tasarıda yer alan 12. maddenin (b, c) bentleri teşkilatlanmaya ilişkin ilke ve esaslardan ikisidir. Bunlar;

“b) Bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşların teşkilatlanmasında etkili ve verimli bir yapı kurulması amacıyla, **kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları tanımlanır**. Benzer nitelikteki hizmet ve görevler birden fazla kurum ve kuruluşa verilemez.

c) Bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşlar, stratejik planlarına, yıllık amaç ve hedeflerine bağlı olarak **teşkilat yapısını, hizmet kalite standartlarını, yönetim ve hizmet süreçlerini sürekli geliştirici tedbirleri alır.**”

Bu noktada **gerek milli arşivin gerekse kamu kurum ve kuruluşlarının arşiv birimlerinin nerede ve nasıl örgütlenmeleri gerektiği** son derece önemlidir.

Yine bakanlık merkez teşkilatı kurulmasına ilişkin esasları veren 17. maddenin (a) bendi; “a) Anahizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinin kurulması, kaldırılması, görev, yetki ve sorumlulukları **kanunla** düzenlenir” ilkesini getirmektedir. O halde bakanlıklar için çıkarılacak kanunlar arşiv birimlerinin örgütlenmeleri açısından son derece önemli bir yere sahip olacaktır. Çünkü söz konusu teşkilat kanunlarında tanımlanmadıkları sürece yeni yönetim birimleri oluşturulamayacaktır. Bu husus 17. madde gerekçesinde de izah edilmiştir.

17- Madde gerekçesi: “Maddede bakanlıkların merkez teşkilatının kurulmasında uyulması gereken esas ve usuller belirlenmektedir.

Bakanlıkların anahizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinin kurulması, kaldırılması, görev, yetki ve sorumlulukları kanunla düzenlenecektir. .... hiyerarşik kademelerin çoğalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, 28 inci maddede hem hiyerarşik kademeler azaltılmış, hem de yeni hiyerarşiler oluşmasının engellenmesi için bu maddede tadadi bir şekilde sayılan kademeler dışında yeni kademeler oluşturulması **yasaklanmıştır.**”

Bakanlık merkez teşkilatının nasıl olacağını veren; “Madde 18- Bakanlık merkez teşkilatı, bakanlığın sorumlu olduğu hizmetlerin yürütülmesi; bu hizmetlerle ilgili politika, standart ve hedeflerin belirlenmesi; planlama, koordinasyon ve denetimin sağlanması; eğitim, izleme ve değerlendirme görevlerinin yerine getirilmesi amacıyla aşağıdaki birimlerden meydana gelecek şekilde düzenlenir: a) Bakanlıkların hizmet ve görev alanlarına giren faaliyetlerini yürüten **anahizmet birimleri**, b) Bakana ve anahizmet birimleri ile bağlı ve ilgili kuruluşlara teknik, planlama, araştırma-geliştirme, hukuki ve mali konularda yardımcı olan **danışma birimleri**, c) İnsan kaynakları ve destek hizmetlerini yerine getiren **yardımcı hizmet**

birimleri” ilkesini getirmektedir. Yani bakanlıklar merkez teşkilatlarını üç ana yapı altında toplamaktadır.

Yine bakanlık yardımcı hizmet birimlerini veren; “*Madde 21- a) Özel Kalem Müdürlüğü, b) İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı, c) Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı*” şeklindedir.

Buraya kadar verilen teşkilatlanma yapısı içinde arşivlerle ilgili bir hususa rastlanamamaktadır.

Bağlı kuruluşlarla ilgili hüküm içeren; “**Madde 24- Bağlı kuruluşlar, bir bakanlığın hizmet ve görev alanına giren ana hizmetlerden özel önemi bulunanları yürütmek üzere, kanunla kurulan kuruluşlardır. Başbakanlığa bağlı olanların dışında müsteşarlık şeklinde bağlı kuruluş kurulamaz. ....Bağlı kuruluşların taşra teşkilatı kanunla kurulur.**” hükümleri yer almaktadır.

Bu çerçevede **24. madde gerekçesine** de bakalım; “*Maddede bağlı kuruluşların tanımı yapılmaktadır. Buna göre, bağlı kuruluşlar, bir bakanlığın hizmet ve görev alanına giren anahizmetlerden özel önemi bulunanları yürütmek üzere kanunla kurulan kuruluşlardır. Dolayısıyla, esasında bağlı kuruluşlar bir bakanlığın anahizmet birimi olarak da teşkilatlanabilecek kuruluşlardır.*”

Arşivlerin özel önemi var mıdır? Özel önemi var diyorsak o zaman milli arşivin yerini bu madde çerçevesinde oluşturabilir miyiz?

Bağlı kuruluşların bir bakanlığın anahizmet birimi olarak da teşkilatlanabilecek kuruluşlar olduğu belirtilmektedir. Şu anda DAGM Başbakanlığa bağlı ana hizmet birimidir. TBMM’den çıkması için bir iki maddesi kalmış olan bu yasanın çıkması durumunda Başbakanlık mümkün olduğunca küçültülecektir. O zaman DAGM ne olacaktır? Olması gereken bir milli arşiv yasası çıkartmaktır ve şu anda ana hizmet birimi olan DAGM’nü bağlı kuruluş statüsüne kavuşturmak olmalıdır. Çünkü milli arşivin hem ulusal niteliği vardır ve hem de özel önemi vardır.

Yine ilgili kitapçıkta “Ulusal ölçekli işler, görev ve yetkiler iyi tanımlanarak merkezi kuruluşlar tarafından sürdürülecektir.” (Değişimin Yönetimi İçin..., 2003: 151)

“Yaptıkları işin niteliği gereği diğer bakanlıklara bağlanması mümkün olmayan birkaç kuruluş dışındaki tüm kuruluşların ilgili bakanlıklara bağlı olarak çalışması gereklidir. Başbakanlığa bağlı kalmaya devam edecek olan kuruluşlar esas itibariyle bakanlıklar arası koordinasyon yapan veya sunduğu hizmet gereği birden fazla bakanlığı ilgilendiren kuruluşlar olacaktır.” (Değişimin Yönetimi İçin..., 2003: 144) arşivler bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı’nın görevlerinin sayıldığı; “**Madde 36- a) Yapma, yaptırma, satınalma, kiralama, bakım ve onarım, arşiv, sağlık ve benzeri her türlü idari ve mali hizmetleri yürütmek**” yer almaktadır. Nihayet bir arşiv kelimesine rastlayabildik, ancak bir daire başkanlığına verilen görevler arasında. Keşke hiç söz etmeselerdi de kamu kurum ve

kuruluşları için çok önemli olan bir fonksiyonun, görevin unutulduğu söylenerek kurum ve kuruluşlarda arşivlerin örgütlenmesi sağlanabilseydi.

Bu açılardan baktığımızda bu tasarının 3046'dan farkı yok. 3046'ya bu eksikleri yönünden zaten eleştiriyorduk. 3046'da bir çerçeve yasaydı ve kurum ve kuruluşların teşkilat yasaları da bu yasa çerçevesinde çıkmış ve dolayısıyla hiçbir kurumda arşivler örgütsel yapı içinde yasaya dayalı olarak oluşturulmamıştı. Şimdi de aynı şey olacak. Çünkü bu yasa 3046'nın yerine geliyor. Eğer biz yaptığımız işin kamu yönetimi için öncelikli olduğunu yetkililere anlatamazsak, bugünkü durumdan daha ileri gidilebilecek gibi gözüküyor.

Kamu yönetiminin kuruluş ve işleyişinin temel ilkelerini veren 5. maddenin (g) bendi; *“Kamu kurum ve kuruluşları, halkın bilgi edinme hakkını kullanması için gerekli tedbirleri alır”* hükmü özellikle dikkat çekmektedir. **5. madde gerekçesi** içinde (g) bendine ilişkin yer alan bir açıklamaya da bakalım; *“Kamu kurum ve kuruluşları halkın bilgi edinme hakkını kullanmasını sağlayacak, maksadını aşacak şekilde ve gereksiz olarak sır kavramına sınırlanması yoluyla kamuya açıklanmasında sakınca olmayan bilgilerin öğrenilmesini engellemeyecektir. Kişiler, özellikle kendileri ile ilgili görüş, karar ve işlemler hakkında bilgi edinebilecekler; kurum ve kuruluşlar da bunun sağlanması için gerekli önlemleri alacaktır.*

Yine 41. maddede; *“Bilgi edinme hakkı ve saydamlık”* başlığı altında *“.....Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerin talep etmeleri halinde, istenen bilgi ve belgeleri kanunda belirtilen istisnalar dışında vermekle yükümlüdür.”* gibi hükümler vardır.

Bu tedbirlerin ne olacağı üzerinde durmak gerekir. Kamu bilgisinin temel kaynağını kamu kurum ve kuruluşlarının üstlendikleri görevleri yerine getirmeleri sırasında ürettikleri belge ve dokümanlar oluşturur. Kurumlar genellikle bu tür belgelerini dosyalarda tutarlar ve bunlarda kurumların arşivlerini oluşturur. O halde alınacak tedbirlerden birisi ve en önde geleni hiç kuşkusuz, kurumlarda belge üretme ve tutma yöntem ve ilkelerini de kapsayan bir birimin kurumda ihdas edilmesidir.

Kanunu da çıkan bu konu, söz konusu tasarının çeşitli yerlerinde karşımıza çıkmakta ancak bu işin mutfağından hiç bahsedilmemektedir. Zaten *“Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (K.No:4982)”*nda da hiç sözü edilmiyordu.

Ancak bu işin mutfağı hiç kuşkusuz ki kurum ve kuruluşlarda oluşturulması zorunlu olan **“Belge ve Arşiv Yönetim Birimleri”**dir.

Danışma Birimleri içinde sayılan Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın görevleri arasında dikkat çeken bir husus vardır: *“Madde 30- g) Yönetim bilgi sistemlerine ilişkin hizmetleri yerine getirmek”*

Bu hizmetin ne olduğu açık değildir. Yönetim bilgi sistemi çok genel ve havada kalmış bir yaklaşım gibi gözükmektedir. Kurumsal bilgiyi barındıran, kurumun belgelerini yönetmekten hiç bahsetmeyen bir tasarıda bir bilgi sisteminden bahsedilmektedir. Belgesini yönetmeyi düşünmeyen ya da yönetemeyen bir kurumun bilgiyi yönetmesi zaten mümkün değildir. Bu görev kurumda oluşturulacak **“Belge ve Arşiv Yönetim Birimleri”** ile birlikte düşünülmelidir.

38. Kütüphane Haftası'nda katıldığım bir panelde ve yine DAGM'nde tekrar ettiğimiz toplantıda sunduğum “*e-Arşivlere Giden Yolda Belge Yönetim Birimleri*” adlı bildiri içinde yer alan “Kamu Yönetiminde Arşivlerin Örgütlenmesi” başlığı altında çeşitli önerilere yer vermiştim. Yine 1999'da TKD'nin düzenlediği bir Sempozyumda sunduğum “Arşivlerin Kurumsal Yapılanma Gereksinimleri” adlı bildirimde bu hususlara değinmiştim. Bu öneriler halen geçerlidir. (Özdemirci, 1999; Özdemirci, 2002)

İdari düzenleme yetkisini içeren; “**Madde 44-** Bakanlıklar ile kamu tüzel kişileri, önceden kanunla düzenlenmeyen konularda ve kanun hükümlerine **aykırı şekilde idari düzenleme yapamazlar.**” hükmü bize kurum ve kuruluşların teşkilat yasalarında “Belge ve Arşiv Yönetim Birimleri”nin yer alması için elimizden gelen her şeyin yapılmasını zorunlu kılıyor. Aksi takdirde tren kaçmış olacaktır.

“**Madde 49-** 27/9/1984 tarihli ve 3046 sayılı Kanun ..... yürürlükten kaldırılmıştır.”

“**Geçici Madde 5-** Bu Kanun kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarının kuruluş ve görevlerine ilişkin kanun, kanun hükmünde kararname ve diğer mevzuatlarında bu Kanunda belirtilen ilkeler doğrultusunda gerekli değişiklikler **bir yıl içinde yapılır.**” Bu sürenin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Genel Değerlendirme

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasının tartışıldığı ve bir taraftan uygulamaya konduğu bir zaman sürecini yaşadığımız bu günlerde arşivlerin bunun dışında kalması beklenemez.

Arşivlerin ve arşivsel işlemlerin (süreçlerin) yönetim için önemi, yönetimdeki rolü ve bunu yerine getirirken uygulanacak yöntemler ve oluşturulması gereken kurumsal yapılar tartışılmalıdır.

“Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısının yasallaşması ile yeniden yapılanma süreci bitmeyecek, tam aksine başlamış olacaktır. Tüm bakanlıkların, bağlı ve ilgili kuruluşların bu kanunda ifade edilen anlayış ve yapı çerçevesinde kendi kuruluş kanunlarını ve kamu hizmetleri ile ilgili diğer kanunları gözden geçirmeleri gerekecektir. Bu çalışma, her kurumun kendi içinde oluşturacağı yeniden yapılanma ekipleri ile bunlara Başbakanlık bünyesinde rehberlik hizmeti verecek bir koordinasyon komisyonu aracılığı ile toplumun çeşitli kesimlerinin katılımını sağlayarak yürütecektir. Yapılacak bu çalışmalar DPT tarafından gerçekleştirilen Devlette Genel Kurumsal Gözden Geçirme çalışması ile uyumlu ve koordinasyon içinde yürütülecektir.” (Değişimin Yönetimi İçin ....., 2003: 139)

Bu süreç içinde arşivler için neler yapılmalıdır? Bunların belirlenmesi ve bu süreçler içinde etkin şekilde yer alınması önem taşımaktadır.

Arşivlerin örgütlenişi ve hizmetleri ile ilgili yaşadığımız sorunların sorumluluğunu kendimiz üstlenerek, sorunlarımızı doğru analiz etmeliyiz ve gerekli çözümleri zamanında

ilgili mercilere iletmeliyiz. Aksi takdirde arşiv kurumlarının yapılanmalarını ve hizmetlerini kendi tercihlerimiz yönünde gerçekleştirme fırsatını kaçırmayabiliriz.

Değişimin yoğunlaştığı bir ortamda artık **arşivlerin ne yapması gerektiğini değil, nasıl yapması gerektiğini tanımlanmak durumundayız.**

Bu bağlamda gündemimizde tutmamız ve üzerinde çalışmalar yaparak ilgili mercilere iletmemiz gereken öncelikli konular şunlar olmalıdır:

1. DAGM' ün statüsünün tartışmaya mahal bırakmadan belirlemek ve ilgililere kabul ettirmek.

2. Tasarı çalışmasının olduğunu bildiğimiz “Milli Arşiv Yasası” nın kapsamını kamu yönetiminde yeniden yapılanma çerçevesinde oluşturmak ve en kısa sürede yasallaşmasını sağlamak.

3. Kamu kurumlarının kuruluş kanunlarının çıkarılması aşamasında kamu kurum ve kuruluşlarında “Belge ve Arşiv Birimleri”nin yasaya dayalı olarak kurulmasını sağlamak ve Milli Arşiv ile bağlantılarını kurmak.

4. Mahalli idarelerde yeniden yapılanmada da arşivlerin durumuna açıklık kazandırmak.

Kaynakça

“Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar (2003/5930 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı”, **T.C. Resmi Gazete**, 2.07.2003; Sayı : 25178, Mükerrer)

“Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (K.No: 4982)” **T.C. Resmi Gazete**, (Sayı:25269; 24.10.2003).

Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim: Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma-1. (2003). Ankara: T.C. Başbakanlık.

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı: Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma-2. (2003). Ankara: T.C. Başbakanlık.

“Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun (Tasarısı)” **TBMM Tutanak Dergisi** (www.tbmm.gov.tr 25.03.2004).

Özdemirci, Fahrettin (1999).“Arşivlerimizin Kurumsal Yapılanma Gereksinimleri”, **Bilginin serüveni: Dünü, bugünü, yarını: Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri 17-21 Kasım 1999, Ankara / Yayını hazırlayan: Özlem Bayram... (ve başkaları).** Ankara: TKD. İçinde, 366-383. <http://www.humanity.ankara.edu.tr/bilgibelge/ozdemirciyayin.htm>

Özdemirci, Fahrettin (2002).“e-Arşivlere Giden Yolda Belge Yönetim Birimleri” **e-Türkiye Sürecinde Kütüphaneler: 38. Kütüphane Haftası bildiriler, 25-31 Mart 2002 :**

Ankara. Yay. Hazl. Ali Can [ve başkaları]. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
İçinde, 126-141. <http://www.humanity.ankara.edu.tr/bilgibelge/ozdemirciyayin.htm>